

Marspoortstraat 5-11 Zutphen

Bouwhistorische verkenning met waardenstelling

Marspoortstraat 5 -11 Zutphen

Bouwhistorische verkenning met
waardenstelling

Colofon

Opdrachtgever:	Stichting Torenstad Monumentenbeheer
Veldwerk, tekst en foto's:	drs. J.S. Krijnen, bouwhistoricus bnb, Afdeling Klantcontact, Team Omgeving, Gemeente Zutphen
Uitgever:	Gemeente Zutphen

Copyright 2015 Stichting Torenstad Monumentenbeheer / Gemeente Zutphen

Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitalisering of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de Stichting Torenstad Monumentenbeheer of de Gemeente Zutphen

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Administratieve gegevens	6
Ligging en historische topografie	7
Bouw- en gebruiksgeschiedenis	10
Beschrijving van de panden	16
Marspoortstraat 5-7	16
Marspoortstraat 9	21
Marspoortstraat 11	25
Waardenstelling	29
Conclusie en aanbevelingen	43
Bronnen en literatuur	45

Inleiding

In opdracht van de heer Jauke Klein, vastgoedbeheerder van Stichting Torenstad Monumentenbeheer, heeft de gemeente Zutphen een waardestellende bouwhistorische verkenning verricht naar de panden Marspoortstraat 5-11 in Zutphen. De panden beslaan een deel van het bouwblok tussen de IJsselkade, Marspoortstraat en Berkelkade en zijn ook vanaf de achterzijde toegankelijk via het straatje Oude Wed. Het cluster is gelegen in het westelijk deel van van de Marspoortstraat en maakt deel uit van de noordelijke straatwand. De onderzochte panden hebben alle de status van rijksmonument.

Het bouwhistorisch onderzoek maakt deel uit van een procedure voor een bestemmingsplanwijziging met invulling wonen en een gemengde bestemming op de begane grond. Het onderzoek bevat daarom geen diepgravende bouwhistorische analyse per object en voor wat betreft de eigendoms- en gebruiksgeschiedenis wordt sterk ingezoomd op die van de twintigste eeuw. Alleen wanneer dat relevant is wordt ingegaan op oudere historisch gegevens.

Het voorliggende rapport beoogd te voorzien in een beknopte beschrijving per object van de bestaande situatie en de historische ontwikkeling van het complex panden. Omdat de panden een monumentale status hebben is een waardestelling conform de richtlijnen voor het bouwhistorisch onderzoek opgesteld. Daarnaast zijn in de conclusie enkele aanbevelingen opgenomen op basis van de cultuurhistorische betekenis van enkele bouwdelen en elementen.

Als in de beschrijving van het gebouw wordt gesproken over links en rechts is dat gezien vanaf de straat, tenzij anders vermeld. Alle foto's zijn behoudens vermelde uitzonderingen van de hand van de auteur. De verkenning van het complex vond plaats op 25 en 31 maart 2015.

Zutphen, april 2015

J.S. Krijnen, bouwhistoricus bnb

Administratieve gegevens

Objecten	Marspoortstraat 5-7, 9 en 11 te Zutphen
Kadastraal:	Zutphen, sectie F, 10422, F 10424, F 9485
Eigendom:	Stichting Torenstad Monumentenbeheer, Zutphen
Status:	Marspoortstraat 5-7 rijksmonument, nr. 41340
	Marspoortstraat 9 rijksmonument, nr. 41341
	Marspoortstraat 11 rijksmonument: nr: 41342

Aanvrager:	Dhr. J. Klein, Stichting Torenstad Monumentenbeheer, Zutphen
------------	--

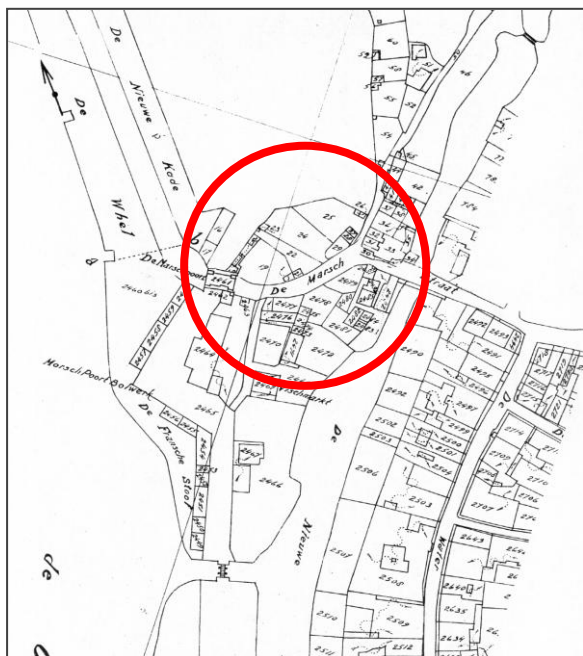
Ligging en historische topografie

▲ Uitsnede uit de kaart van Jacob van Deventer (ca. 1565) met omcirkeld de locatie met de panden Marspoortstraat 5-11.

► Uitsnede uit de kaart van Johan Blaeu (1649) met omcirkeld de onderzochte locatie.

▲ Kadastrale situatie in 1823 met de vestingwerken nog intact. De bajonetaansluiting van de Marspoortstraat op de Marsbuitenpoort en verder naar de IJsselkade is duidelijk herkenbaar. Deze situatie is na 1855 volledig gewijzigd.

Zutphen in een stadsdeel dat na de afwaardering in 1854 van de vesting naar een status 2^e klasse en daarmee samenhangend het opheffen van de vestingstatus van de westzijde van de stad is ontstaan.

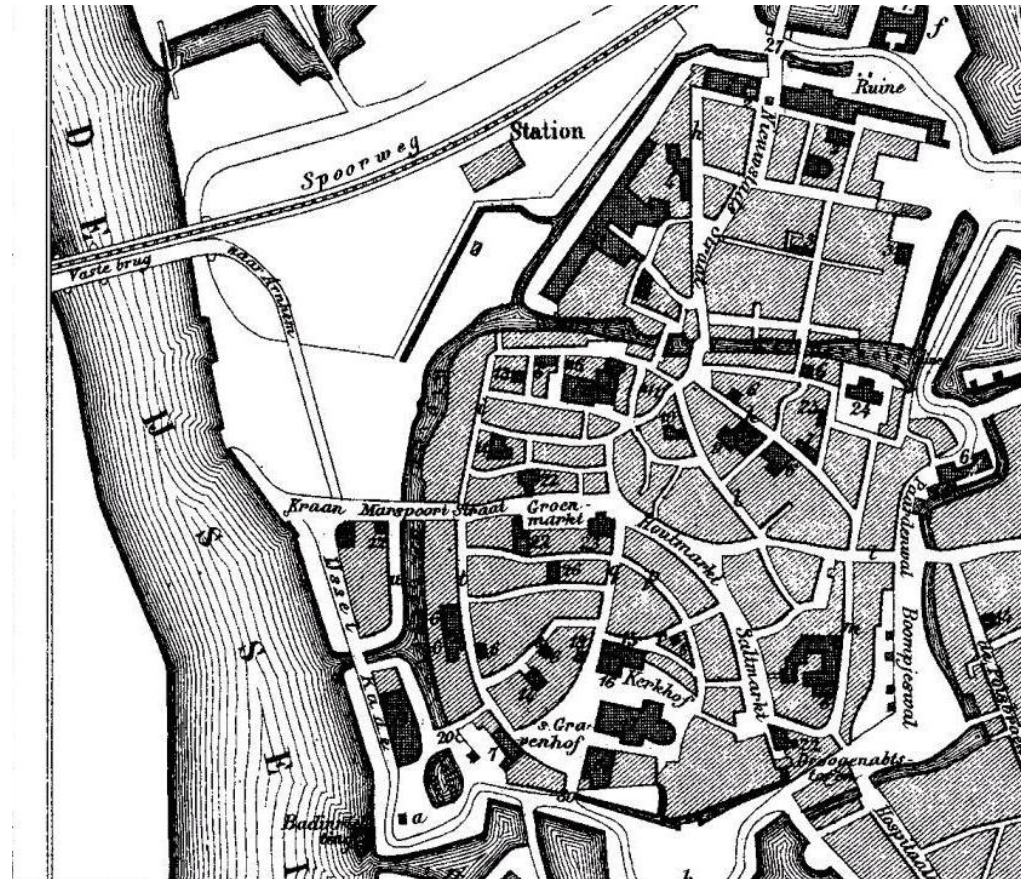
Tot 1854 maakte het gebied deel uit van de vestingwerken en de Marspoortstraat had als belangrijke route tussen de brug over de IJssel en de stad een ander, bajonetachtig verloop tussen de middeleeuwse Marsbinnenpoort en de Marsbuitenpoort. Deze bajonet kwam tussen 1591 en 1617 tot stand als onderdeel van de nieuwe vestingwerken die toen in opdracht van prins Maurits werden aangelegd. In de periode ervoor lag hier de route tussen de brug uit 1485 en de Mars(binnen)poort. Ook schepen werden hier gelost met behulp van de stadskraan waarvoor in 1435 opdracht werd gegeven¹. Hoe het ook zij: tussen 1854 en ca. 1880 veranderde het stadsbeeld op deze locatie ingrijpend.

Reeds in 1856 is begonnen om de oude vestingwerken te slopen en naar ontwerp van stadsarchitect A.B.W. Langenberg een nieuwe kade te realiseren met een nieuwe wijk tussen de kade en de oude, middeleeuwse stad. In het hart van deze wijk werd een nieuwe weg geprojecteerd die vanaf de Groenmarkt rechtstreeks naar de nieuwe kade zou voeren: de Marspoortstraat.

Het tracé van deze weg kreeg al vorm toen in 1859 het hoekpand Marspoortstraat 2 tot stand kwam. Vier jaar later werd de oostelijke straathoek opgeleverd: het pand Waterstraat 51. Het gaat in beide gevallen om gebouwen in de zuidelijke straatwand, pas tien jaar later werden de eerste huizen aan de noordzijde gebouwd. Dit had te maken met de moeizame verwerving van de benodigde gronden voor de aanleg van het noordelijk deel van de plannen voor de kade en bouwblokken.² Dit is goed zichtbaar in de gemeenteatlas van Kuiper uit 1868, waar het zuidelijk deel van de IJsselkade al is weergegeven.

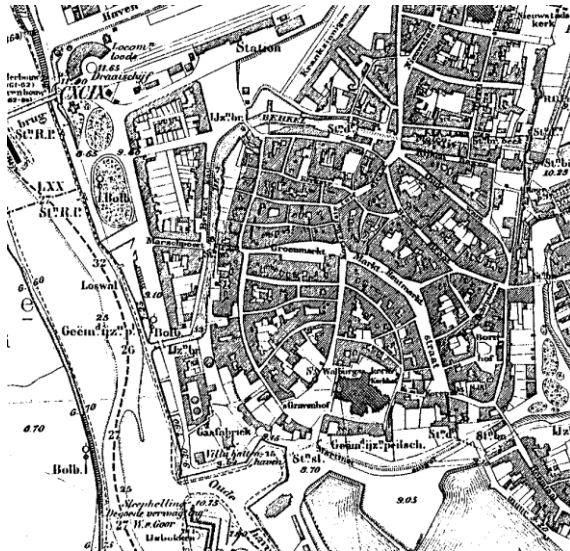
¹ Groothedde 2014, 16

² Oldenmenger 2007, 96-103

► Uitsnede uit de kaart van Zutphen in de gemeenteatlas van Kuiper uit 1868.

Bouw- en gebruiksgeschiedenis

▲ Uitsnede uit de plattegrond van Zutphen uit 1887 met de wijk tussen IJssel en oude stad voltooid. Bron collectie RAZ.

Na het vaststellen van het definitieve uitbreidingsplan in 1860, waarbij in afwijking van het eerdere plan uit 1855 werd gekozen voor de bouw van woonhuizen aan de IJsselkade in plaats van pakhuizen³, werd gestart met de verwerving van de benodigde gronden. Dit heeft zoals boven al genoemd, voor het bouwblok tussen Marspoortstraat en Brugstraat zeker tien jaar geduurd. Vermoedelijk is in deze periode het aanvankelijke plan voor realisatie van een pleintje in de Marspoortstraat verlaten en zijn op die locatie de percelen voor Marspoortstraat 5-7 en 9 en mogelijk ook nummer 11 uitgegeven⁴.

Wanneer de panden exact zijn gebouwd is niet met zekerheid te zeggen. Bouwtekeningen zijn bijvoorbeeld niet gevonden, wellicht dat intensief kadastraal onderzoek hierover uitsluitsel kan leveren. In ieder geval is met behulp van adresboeken, met daarin vermeld de gebruikers van panden, achterhaald dat de adressen Marspoortstraat 5, 7, 9 en 11 in 1871 voor het eerst zijn genoemd⁵. Omdat er geen melding is van deze adressen in de adresboeken van 1868, zullen de panden in deze periode zijn gebouwd.

Eerste bewoners

Geheel in lijn met de adresboeken waarin tot 1879 alleen de voornaamste bewoners van de stad voor komen, worden in deze periode de panden aan de Marspoortstraat in vrijwel elke editie genoemd. De bewoners van nummer 5-7 waren lange tijd de koopmansfamilie Goosens, zij hebben het dubbele pand zeker tot 1908 bewoond. Marspoortstraat 9 werd na oplevering

³ Oldenmenger 2007, 93

⁴ Idem, 102

⁵ Adresboeken Zutphen, RAZ; het eerste adresboek met namen van de voornaamste inwoners van Zutphen verscheen in 1863. Tussen 1868 en 1871 verschenen geen adresboeken. In 1879 verscheen de eerste editie met de namen van alle ingezetenen en bedrijven, zonder aanzien des persoons. Bij oplevering van de panden werden de wijkhuisnummers B 288 (Marspoortstraat 11) t/m B 291 (Marspoortstraat 5) gebruikt, in 1880 hernummerd in B 273 t/m B 276. De eerste moderne huisnummers zijn in 1898 uitgegeven.

bewoond door Dr. S.A. van der Chijs, 2^e geneesheer in het krankzinnigengesticht van het Oude & Nieuwe Gasthuis op de Nieuwstad. Na 1888 werd het tot 1912 ondermeer bewoond door H.J. Bolderman, leraar aan en onder-directeur van de H.B.S. in de Waterstraat. Marspoortstraat 11 werd na de bouw bewoond door H.J. Haytink, een timmerman. Omdat het niet erg waarschijnlijk lijkt dat een timmerman het grote pand, dat al op oude foto's twee voordeuren had, alleen met zijn gezin bewoonde, zullen er meerdere gezinnen in het pand gehuisvest zijn geweest.

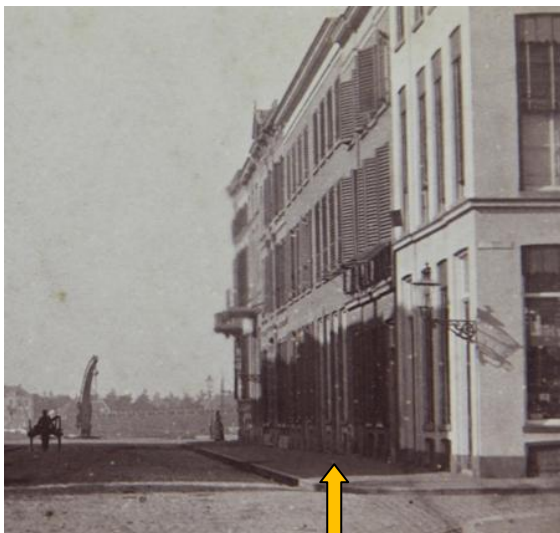
► *Presentatietekening uit 1963 voor de winkelpui van ziekenfonds ANOZ in Marspoortstraat 9. Bron collectie bouwtekeningen RAZ.*

Bouwgeschiedenis na 1900

Onderstaand overzicht geeft de belangrijkste wijzigingen weer van de verschillende panden binnen het complex in de 20^e eeuw:

15-03-1911	verbouwing woonhuis Marspoortstraat 11 en maken extra entree bovenwoning
03-01-1913	het verbouwen van perceel Marspoortstraat 9 voor J.P.W. van Elk (maken kantoor, verplaatsing voordeur, aanpassing trappenhuis, keuken op 1 ^e etage)
24-04-1917	Het maken van een toiletaansluiting, Marspoortstraat 7
13-11-1937	Verbouw woning Marspoortstraat 5
14-01-1938	Verbouw kantoor Marspoortstraat 9 voor Zutphens Ziekenfonds door A. Sobel
29-11-1949	Verbouw en uitbreiding kantoorruimte voor Algemeen Zieken- en Verplegingsfonds

▲ Uitsnede uit een ansichtkaart voor 1911.
Marspoortstraat 11 nog met de links geplaatste
deur naar de bovenwoning.. Bron collectie
Stedelijke Musea Zutphen.

04-01-1962	Uitbreiden kantoor Marspoortstraat 9 achterzijde voor ANOZ
21-02-1963	Verbouwen van voorgevel Marspoortstraat 9 voor ANOZ door Aug. L. Jansen, arch bna
10-09-1964	Verbouw kantoor Marspoortstraat 9 voor ANOZ en onttrekken van woonfunctie
21-02-1965	Verbouw kantoor Marspoortstraat 9 (kantoortuin BG)
08-10-1974	Samenvoegen Marspoortstraat 5-7 en 9 voor ANOZ met kantoortuinen op 1 ^e en 2 ^e etage met verplaatsing hoofdingang naar nr. 5-7 en rehabilitatie voorgevel nr. 9
10-06-1981	Verbouwen/uitbreiden Marspoortstraat 11 en samenvoegen met nrs. 5-9
15-09-1988	Wijzigen hoofdentree Marspoortstraat 5-7 voor ANOZ Ijsselstreek
15-11-2000	Het veranderen van een pand op BG en zolder
08-01-2007	Het in pandig wijzigen van Marspoortstraat 9 en 11

Het gevelbeeld

Over het gevelbeeld in de eerste decennia na oplevering is bij gebrek aan bouwtekeningen vrijwel niets bekend. Marspoortstraat 5 en 7 hebben tot het samenvoegen met Marspoortstraat 9 in 1974 op een verbouwing van nummer 5 na in 1937 vrijwel ongewijzigde plattegronden gehad en Marspoortstraat 11 is tot de samenvoeging met het kantoor van ANOZ in 1981 alleen in 1911 verbouwd. Kennis over het uiterlijk van de panden in de eerste jaren is summier van enkele oude foto's en ansichtkaarten te lezen. Nuttig ijkpunt voor een datering zijn de rails voor de paarden- en stoomtram (1889-1942)⁶.

Al is weinig bekend over de wijzigingen die in de eerste veertig jaar na de oplevering hebben plaatsgevonden, het uiterlijk van de panden is in die periode in ieder geval niet of nauwelijks gewijzigd. In 1911 wordt de entree van de bovenwoning van nummer 11 van links naar rechts in de gevel

⁶ Krijnen 2014, 22

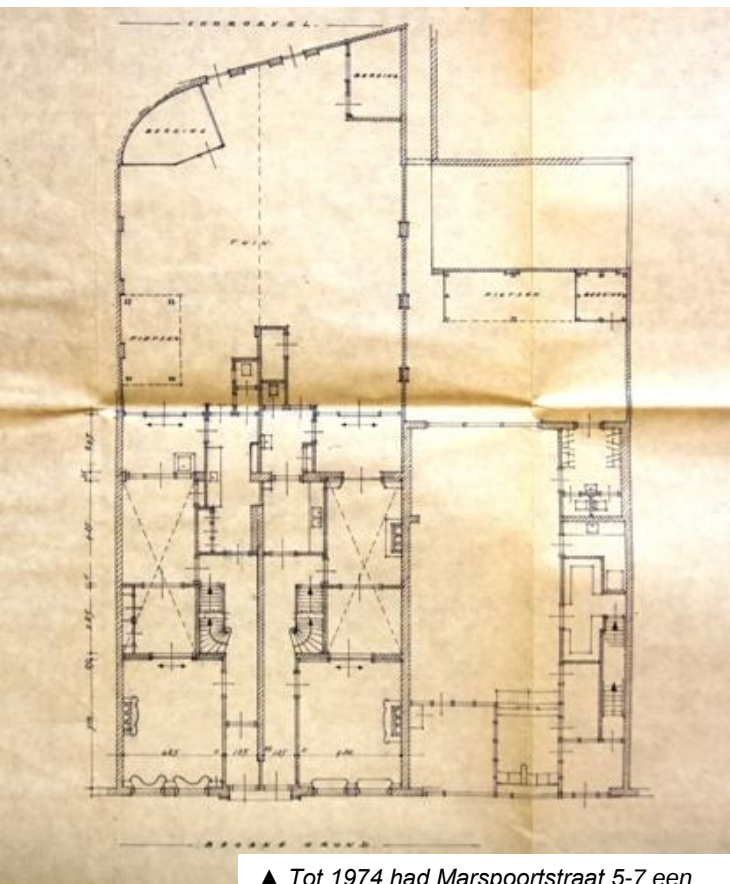

▲ De gevel van Marspoortstraat 9 is in 1974 op de begane grond gereconstrueerd

verplaatst en krijgen de vensters op de begane grond H-ramen, schuifvensters zonder roedenverdeling. De aanvankelijke positie van de deur naar de bovenwoning lijkt onlogisch omdat deze geen rekening hield met de indeling van kamers en-suite links en een gang met smalle kamers rechts, maar is op de oudste foto's van de Marspoortstraat (in of voor 1889) al aanwezig. Ook wordt het gevelbeeld in deze jaren gekenmerkt door de aanwezigheid van zonneblinden die op nummer 9 in ieder geval in 1938 nog door arch. A. Sobel werden getekend. Ze zullen in de decennia erna verdwenen zijn.

In 1962 is Marspoortstraat 9 voorzien van een enkellaags uitbouw aan de achterzijde, gevolgd door een nieuwe winkelpui in 1963 naar ontwerp van Aug. Jansen. Deze pui werd in 1974 overigens alweer gesloopt ten faveure van een wat bleke reconstructie van de oudere situatie met drie schuifvensters en een voordeur met bovenlicht. Alles gemetseld met een historiserend bedoelde machinale handvorm baksteen. Gelijktijdig werd het dubbele woonhuis Marspoortstraat 5-7 bij het kantoor van de ANOZ getrokken, waarbij met de zelfde machinale handvormsteen de achtergevel van dat pand werd gereconstrueerd. De dubbele entree voor de woningen werd aangepast tot een dubbele deur, waarbij de tussenstijl werd verwijderd en de deuren vernieuwd. In 1988 werd deze entree nogmaals aangepast en voorzien van een glazen pui. De paneeldeuren uit 1974 werden hierbij naar binnen open gezet.

In 1981 is Marspoortstraat 11 bij de bestaande kantoren van ziekenfonds ANOZ getrokken. Omdat de bovenwoning werd opgeheven was een aparte opgang niet meer nodig en is de oude hoofdentree van het huis in de derde vensteras van links gereconstrueerd tot venster. De oude toegang tot de bovenwoning werd een dienstingang voor leveranciers. Aan de achterzijde is toen een nieuwe éénlaags uitbouw gerealiseerd.

▲ Tot 1974 had Marspoortstraat 5-7 een gespiegelde indeling met twee woonhuizen. In de tuinen stonden gemetselde tuinmuren als erfscheiding.
Bron: collectie bouwtekeningen RAZ

Wijzigingen in het interieur

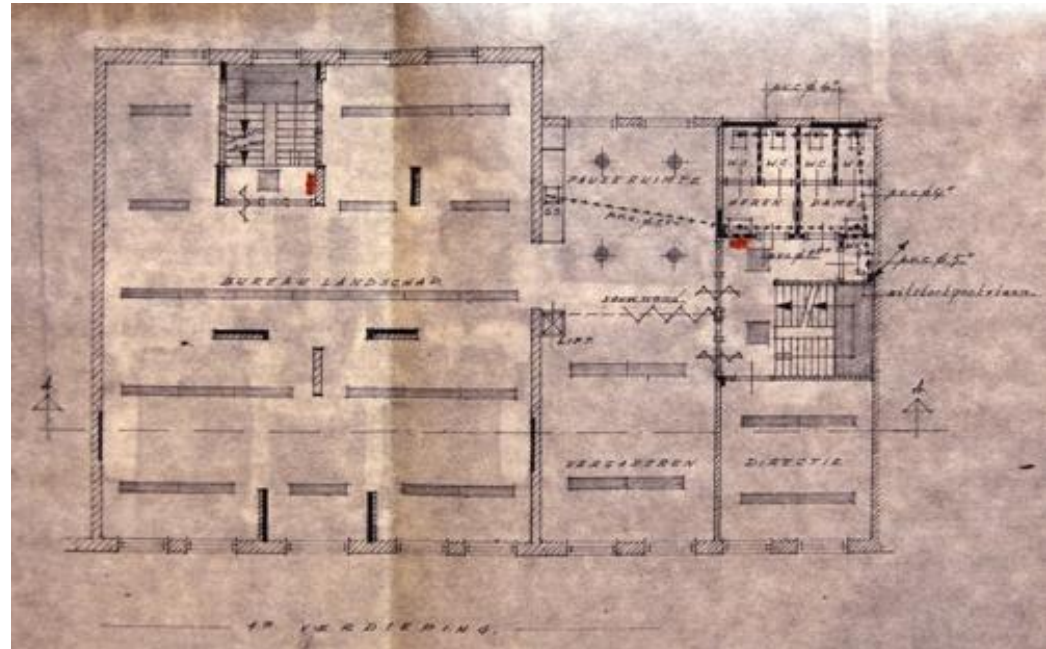
Zoals boven aangegeven hebben Marspoortstraat 5-7 en 11 tot 1974, respectievelijk 1981 niet veel interieurwijzigingen ondergaan. De wijzigingen in nummer 9 waren in de zelfde periode wat substantieler, waar meest ingrijpend de aanpassingen aan de gevels en indeling van de begane grond zijn geweest. Door grote verbouwingen in 1974 en 1981 zijn vrijwel alle aanpassingen uit de voorgaande periode niet meer aanwezig of zichtbaar, behalve de uitbouw aan de achterzijde van Marspoortstraat 9 uit 1962.

De voornoemde grote verbouwingen zijn hierboven al even aangestipt en hebben in 1974 betrekking gehad op het samenvoegen van Marspoortstraat 5-7 met 9. Van de de begane grondindeling van 5-7 bleef een enkele binnenwand en een deel van de oude woningscheidende bouwmuur behouden, alsmede de balklagen en kapconstructie. Alle oude afwerkingen zoals trappen deuren, architraaflijsten, vensterbanken en stucplafonds werden verwijderd, alsmede alle tussenwanden op de bovengelegen etages. Voor zover dat in nummer 9 nog niet was gebeurd, werden ook in dat pand in 1974 alle historische afwerkingen verwijderd. In beide panden werden nieuwe, open bordestrappen van staal met hardhouten treden geplaatst, waarvan de trap in Marspoortstraat 5-7 nog aanwezig is. De trap die in 1974 in Marspoortstraat 9 is geplaatst, is ten gevolge van de samenvoeging met nummer 11 in 1981 weer verwijderd.

De verbouwing die in 1981 plaatsvond, had een zelfde grondig karakter als die in 1974. Behalve de genoemde wijzigingen aan voor- en achtergevel van nummer 11, werd hier de volledige indeling en afwerking verwijderd. Er werd een nieuw trappenhuis rechts achter geplaatst met ervoor een lift. Om de lift goed te funderen, is de gehele kelder van Marspoortstraat 11 van een nieuwe vloer van gewapend beton voorzien met opstorting langs de oude fundering.

Ingrijpend waren ook de wijzigingen op zolder: de borstwering met kilgoot tussen beide zadeldaken van Marspoortstraat 5-7 werd deels verwijderd ten gunste van een plat dak en aan de achterzijde werd het dakschild doorgetrokken. De verdwenen spantbenen werden opgevangen door nieuwe, rechte stijlen, die ook het platte dak ondersteunen. De negentiende-eeuwse kapconstructies van Marspoortstraat 9 en 11 werden integraal gesloopt en afgevoerd. Ze werden vervangen door nieuwe constructies met stalen spanten met houten gordingen en sporen ten behoeve van platte daken met dakschilden rondom.

Aanpassingen in 2000 hadden betrekking op het wijzigen van de indeling op de begane grond door het plaatsen van enkele lichte scheidingswanden in Marspoortstraat 9 en 11 en het plaatsen van enkele wanden op zolder van Marspoortstraat 5-7. In 2007 tenslotte is op de begane grond een deel van de resterende achtergevel van nummer 9 gesloopt om aan de achterzijde

▲ Plattegrond van de eerste verdieping na samenvoeging in 1974 van Marspoortstraat 5-7 met nummer 9. Op de verdiepingen werden kantoortuinen gerealiseerd en de oude woonhuisindeling in Marspoortstraat 5-7 werd volledig verwijderd. Bron collectie bouwtekeningen RAZ

een werkkamer te kunnen maken. Tevens zijn enkele wanden bijgeplaatst om de begane grond apart van de bovengelegen verdiepingen te kunnen verhuren.

Beschrijving van de panden

Hierna volgend worden de afzonderlijke panden beschreven. Daar waar relevant wordt beknopt ingegaan op de bouwgeschiedenis per object, al is deze reeds beschreven in de vorige paragraaf. De kijk- en beschrijfrichting is overwegend gezien vanaf de straat richting de achtergevel van het betreffende adres. Indien anders dan wordt dat aangegeven.

Marspoortstraat 5-7

Rijksmonument, monumentnummer 41340

Exterieur

Vijf vensterassen breed pand met een gemetselde voorgevel van drie bouwlagen hoog en voorzien van een zolder. Het pand is gedeeltelijk onderkelderd, maar de kelderruimten zijn niet toegankelijk. De gevel is overwegend gemetseld in staand verband om in de muurdammen goed uit te kunnen komen en is grotendeels nog in het bezit van het oorspronkelijke voegwerk.

De gevel is symmetrisch opgebouwd en staat op een gepleisterde plint met geprofileerde bovenrand en heeft in het midden een risalerende (naar voren gebouwde) entreetravee. De doorgang is rondom geaccentueerd met spekbanden, waarop een gestapelde pilasterorde met korintische en dorische kapitelen staat, bekroond met een fronton ter hoogte van de zolder. De middelste travee wordt geflankeerd door steeds twee schuifvensters die zijn voorzien van een geprofileerde architraaflijst en waarin zogenaamde T-ramen zijn gevat: de schuivende onderramen hebben een verticale roede, die de bovenramen niet hebben. De vensters in de middelste travee zijn daarbij wat breder uitgevoerd en zijn in tegenstelling tot de flankerende vensters voorzien van onderramen met een brede, empire middenstijl. In de bovenramen van een aantal vensters zijn ruitventilatoren aangebracht. Alle vensters worden aan de bovenzijde ontlast door middel van een anderhalf steens strekse boog. Aan de onderzijde zijn gepleisterde, stenen lekdorpels

toegepast. Of deze zijn gemetseld of dat hiervoor natuursteen is gebruikt kon door verflagen niet worden vastgesteld. De dorpels worden “ondersteund” door versierde consoles, op de begane grond zijn deze forser uitgevoerd dan op de etages. De onderdorpels zijn onderling verbonden met een terugliggende lijst. De vensters zijn in het verleden voorzien van oprolbare

zonwering (screens) die op het kozijnhout zijn geschroefd. De bouwlagen worden gemarkeerd door horizontale, gepleisterde cordonbanden die ter plaatse van de pilasters als basement voor de pilasters fungeren.

De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een hoofdgewel bestaande uit een architraaflijst, een gemetseld fries waarin gepleisterde rechthoekige vlakken zijn opgenomen en een geprofileerde bakgoot op geornamenteerde klossen als kroonlijst. Onder het fronton bestaat het fries uit een fors ventilatierooster dat het gehele vlak beslaat. In het fronton is een paneel met vier dichtgeschilderde ruiten opgenomen. De dakvlakken zijn belegd met grijsgesmoorde oude holle dakpannen.

De *achtergevel* is een in tegenstelling tot de voorgevel vier vensterassen brede bakstenen gevel van drie bouwlagen hoog en is geheel in kruisverband gemetseld. De gevel is vermoedelijk bij oplevering met een zeer dunne, rode sauslaag beschilderd, hetgeen een zeer homogeen gevelbeeld oplevert. De gevel heeft een duidelijke overgang tussen de begane grond en het metselwerk van de eerste en tweede verdieping. Het metselwerk van de gevel is op de begane grond in 1974 geheel vernieuwd en het materiaal- en kleurverschil is na veertig jaar nog steeds goed zichtbaar.

De gevelopeningen hebben op de begane grond achtruits schuifvensters, deels voorzien van voorzetruiten, de middelste openingen zijn naar onderen verlengd tot deuren met vierruits bovenlichten boven een kalf. Geheel rechts is een airco-unit gemonteerd. Alle vensters in de achtergevel hebben een gepleisterde onderdorpel en een anderhalf steens strekse boog als ontlastend element. De vensters op de eerste verdieping zijn als zesruits schuifvensters uitgevoerd, op de tweede verdieping als vierruits schuifvensters. De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een hoofdgewel bestaande uit een houten architraaf, vlak houten fries en een geprofileerde bakgoot als kroonlijst. Uit het platte dak boven de dakvlakken

steekt een forse aluminium uitstroomopening uit van de luchtbehandelings en verwarmingsinstallatie.

Interieur

De kelder van het pand is niet bezocht en hierover kunnen dan ook geen uitspraken worden gedaan.

De begane grond is toegankelijk via een centraal gesitueerde entree. In deze entree hangen twee historiserend vormgegeven hoge paneeldeuren uit 1974. Na een houten tocht-pui wordt de begane grond bereikt. Aan de linkerzijde een tweetal ruimten achter elkaar met ertussen een toiletgroep. Aan de rechterzijde is een grote ontvangstruimte aan de voorzijde en een werkruimte aan de achterzijde gesitueerd. Historische schuifvensters zorgen voor daglichttoetreding van de diverse vertrekken. De ramen zijn deels voorzien van voorzetbeglazing aan de binnenzijde. Een deur in de rechter bouwmuur geeft vanuit de ruimte rechtsvoor toegang tot de begane grond van Marspoortstraat 9. Aan de achterzijde, links van het midden is een achteringang met een trappenhuis gesitueerd. Het is een open, stalen bordestrap met hardhouten treden, geplaatst in 1974. Alle ruimten zijn gestuct, danwel met modern plaatmateriaal afgewerkt. De plafonds zijn met moderne, verlaagde systeemplafonds afgewerkt, van historische constructies, dan wel afwerkingen of betimmeringen, is niets zichtbaar en bleef voor zover bekend niets bewaard.

De bordestrap voert naar de eerste verdieping. Deze bouwlaag heeft een centrale gang waarlangs aan de straat- en achterzijde de verschillende werkruimten gesitueerd zijn. Twee inspringende muurdammen markeren de overgang naar Marspoortstraat 9. Overigens is in de drie panden sprake van een uniform vormgegeven indeling en afwerking. Slechts door de aanwezigheid van aanwezige (restanten van) bouwmuren zijn de oorspronkelijke oudere casco's nog enigszins herkenbaar. Voor Marspoortstraat 5-7 betekent dit dat het kenmerkende verschil in gevelindeling tussen vijf vensterassen aan de straatzijde en vier

▲ De gang op de tweede verdieping richting Marspoortstraat 11.

vensterassen aan de achterzijde op alle bouwlagen is terug te vinden in de aanwezigheid van de oorspronkelijke indeling met twee muurdammen aan de straatzijde en een enkele muurdam aan de achterzijde. Alle ruimten zijn gestuct, danwel met modern

▲ Historische stucplafonds zijn niet meer aanwezig. Daardoor kan wel de historische vloerconstructie goed worden bekeken. Om de vloerbalken te stabiliseren zijn tijdens de bouw in 1870 andreaskruizen tussen de balken gespijkerd met gesmede spijkers.

plaatmateriaal afgewerkt. De plafonds zijn met moderne systeemplafonds verlaagd, van historische constructies, dan wel afwerkingen is niets zichtbaar en bleef voor zover bekend niets bewaard. Op enkele plaatsen in het complex zijn plafondpanelen gelicht om zicht te kunnen krijgen op balklagen en eventueel aanwezige (restanten van) historische stucplafonds. In Marspoortstraat 5-7 zijn in het verleden alle historische plafonds en daar bij behorende tengels verwijderd. Hierdoor werd duidelijk dat alle historische balklagen in het pand nog uit de bouwtijd dateren en dat voor het bevestigen

▲ De blokkeelankers dateren uit de bouwtijd en zijn met gesmede spijkers aan de spantbenen bevestigd.

van de ondergrond van de verdwenen stucplafonds vierkant gesmede spijkers zijn gebruikt. Machinaal vervaardigde draadnagels deden rond 1890 op grote schaal hun intrede in de bouw.

De tweede verdieping van het pand wordt bereikt via de genoemde bordestrap. De Indeling en afwerking is een herhaling van hetgeen op de eerste verdieping kan worden aangetroffen en wordt hier verder niet beschreven.

De zolder is middels dezelfde trap bereikbaar.

Hier is in 2000 met niet-dragende houten wanden en gipsplaten een centrale gang gecreëerd van waar een zolderruimte aan de straatzijde en aan de achterzijde toegankelijk zijn. In deze ruimten is de kapconstructie vrij in het zicht. Deze bestond oorspronkelijk uit twee afzonderlijke zadeldaken met de nok haaks op de gevelrooilijn en met een borstwering tussen de linker en rechter woning. Een doorlopend dakschild aan de straatzijde verbond beide daken, aan de achterzijde waren twee afzonderlijke dakschilden toegepast. In 1981 is de borstwering in het midden van de zolder gedeeltelijk verwijderd en is met een plat dak een omlopend schilddak gecreëerd. De kapconstructie bestaat uit machinaal gezaagde grenen dekbalkgebinten met gepende verbindingen, die met houten toognagels zijn gezekerd. Om de spatkrachten van de kap te beteugelen zijn de muurplaten met gesmede, ijzeren blokkeelankers aan de spantbenen verankerd. Deze zijn met gesmede spijkers op de spantbenen vastgespijkerd.

Ter plaatse van de verwarmingsruimte zijn de dekbalken verwijderd om hoofdruimte te winnen. Dit is ook gebeurd bij het trappenhuis.

Een houten hulpconstructie met vier houten stijlen en gordingen is in 1981 aangebracht om het platte dak boven de dakschilden op te vangen.

Een moderne doorgang geeft in de rechter borstwering toegang tot de zolder van Marspoortstraat 9 en verder naar nummer 11.

Marspoortstraat 9

Rijksmonument, monumentnummer: 41341

Exterieur

De *voorgevel* is een vier vensterassen brede bakstenen gevel van drie bouwlagen hoog op een gepleisterde plint en is geheel in kruisverband gemetseld. De gevel heeft een duidelijke cesuur tussen de begane grond en het metselwerk van de eerste en tweede verdieping. Het metselwerk van de gevel is op de begane grond in 1974 geheel vernieuwd en het materiaal- en kleurverschil is na veertig jaar nog steeds goed zichtbaar. Rechts is de entree gesitueerd: een moderne paneeldeur met tweeruits bovenlicht boven een kalf.

De gevelopeningen hebben op de begane grond achtruits schuifvensters en alle vensters in de gevel zijn voorzien een gepleisterde onderdorpel alsmede een anderhalf steens strekse boog als ontlastend element. De vensters op de eerste verdieping zijn als zesruits schuifvensters uitgevoerd, op de tweede verdieping als vierruits schuifvensters. Alle vensters zijn voorzien van screens die op de kozijnen zijn bevestigd. In de bovenramen van een aantal vensters zijn ruitventilatoren aangebracht. De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een hoofdgestel bestaande uit een houten architraaf, vlak houten fries en een geprofileerde bakgoot als kroonlijst. Centraal in het fries is een ventilatiestrook opgenomen. Het dakvlak boven het hoofdgestel is belegd met grijs gesmoorde oude holle pannen.

De *achtergevel* is een vier vensterassen brede bakstenen gevel van drie bouwlagen hoog en is geheel in kruisverband gemetseld. De gevel heeft een uitbouw op de begane grond uit 1962 die in 1981 naar links is uitgebreid. Deze is voorzien van een gekoppeld drievaks venster met draairamen beneden en tweeruits bovenramen boven een kalf. Het kozijn staat op lekdorpeltegels. Links de uitbreiding uit 1981 met een kleiner venster met twee tweeruits draairamen. Alle vensters op de eerste en tweede verdieping hebben een gepleisterde onderdorpel en een anderhalf steens strekse boog met licht getoogde bovendorpel als ontlastend element. De vensters op de

▲ De entree op de begane grond is in 2007 met moderne tussenwanden ingedeeld. De voordeur is in 1974 geplaatst..

eerste verdieping zijn als zesruits schuifvensters uitgevoerd, op de tweede verdieping als vierruits schuifvensters. De twee linker vensters op de eerste en tweede verdieping zijn in verband met erachter gesitueerde toiletgroepen, in 1974 dichtgemetseld. Op de begane

grond en op de eerste verdieping zijn links airco-units in de gevel opgenomen. Op de eerste verdieping is deze opgenomen binnen de kaders van een in 1974 dichtgemetseld venster, op zolderniveau is in de borstwering een brede uitstroombopening opgenomen. De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een bakgoot op geprofileerde klossen. In het achterste dakvlak is een modern dakvenster opgenomen.

Interieur

De kelder van Marspoortstraat 9 wordt bereikt via het trappenhuis in nummer 11 waar een gemetselde bakstenen trap toegang geeft tot de kelder van dat adres die intern in verbinding staat met de kelder van nummer 9. De kelder

▲ Venster op de eerste verdieping aan de straatzijde. Oude betimmeringen zijn in het verleden verwijderd.

heeft gepleisterde bakstenen muren. Het kelderdek is een recent uitgevoerde betonnen systeemvloer. De vloer is eveneens uitgevoerd in beton en bij het verlagen van de vloer ingestort in de fundering van de

dragende muren. Dit is herkenbaar aan de schuine opstortingen die de oude gemetselde funderingen markeren.

De begane grond van Marspoortstraat 9 wordt bereikt via een modern ingangsportaal aan de straatzijde, maar kan ook via de panden 5-7 of nummer 11 worden bereikt. De ruimtelijke indeling is geheel na 1981 tot stand gekomen. Alle ruimten zijn gestuct, danwel met modern plaatmateriaal afgewerkt. De plafonds zijn met moderne, verlaagde systeemplafonds afgewerkt, van historische constructies, dan wel afwerkingen of betimmeringen, is niets zichtbaar. Bij inspectie boven het verlaagde plafond bleek een zwaar beschadigd fragment van een historisch stucplafond boven de centrale oveloop bewaard gebleven te zijn. In de overige ruimten bleef voor zover bekend niets bewaard.

Eerste verdieping

De eerste verdieping van Marspoortstraat 9 wordt bereikt door de bordestrap in Marspoortstraat 5-7 of de trap in nummer 11. Deze bouwlaag heeft gelijk met de twee belendende panden een centrale gang waarlangs aan de straat- en achterzijde de verschillende werkruimten gesitueerd zijn. Twee inspringende muurdammen markeren de overgang tussen nummer 5-7 en nummer 9. Een deur in de rechter bouwmuur van nummer 9 geeft toegang tot het rechter pand.

Alle ruimten zijn gestuct, danwel met modern plaatmateriaal afgewerkt. De plafonds zijn met moderne systeemplafonds verlaagd, van historische constructies, dan wel afwerkingen is niets zichtbaar en bleef voor zover bekend niets bewaard. Op enkele plaatsen in het complex zijn plafondpanelen gelicht om zicht te kunnen krijgen op balklagen en eventueel aanwezige (restanten van) historische stucplafonds. Ook in Marspoortstraat 9 bleek dat alle oudere afwerkklagen en stucplafonds boven het verlaagde plafond in het verleden zijn verwijderd. De verschillende ruimten worden met schuifvensters met roedenverdeling van daglicht voorzien. Dit zijn historische vensters, waarvan mogelijk de ramen in het verleden zijn vernieuwd in de oude vormen.

De tweede verdieping van het pand wordt bereikt via de genoemde trappen in Marspoortstraat 5-7 en nummer 11. De Indeling en afwerking is een herhaling van hetgeen op de eerste verdieping kan worden aangetroffen en wordt hier verder niet beschreven.

De zolder is in 1981 en later geheel nieuw vormgegeven en ingedeeld. De oude kapconstructie is in 1981 integraal vervangen door een constructie met stalen spanten en nieuwe gordingen en daksporen. Met secundaire tussenwanden van modern plaatmateriaal zijn toiletgroepen aan de achterzijde en een vergaderzaal aan de voorzijde afgescheiden. De gang voert links naar de archiefruimte op zolder van Marspoortstraat 5-7 en naar rechts via een doorgang naar de zolder van Marspoortstraat 11.

Marspoortstraat 11

Rijksmonument, monumentnummer 41342

Exterieur

De *voorgevel* is een vier vensterassen brede bakstenen gevel van drie bouwlagen hoog en is geheel in kruisverband gemetseld.

De gevelopeningen hebben op de begane grond achtruits schuifvensters, deels voorzien van voorzetruit, de rechter opening is in 1911 naar onderen verlengd om als voordeur te functioneren met tweeruits bovenlicht boven een geprofileerd kalf. In de plint onder de vensters zijn drie omstucte kelderlichten met ijzeren roosterwerk in houten ramen opgenomen. Alle vensters in de gevel hebben een gepleisterde onderdorpel en een anderhalf steens strekse boog als ontlastend element. De vensters op de eerste verdieping zijn als zesruits schuifvensters uitgevoerd, op de tweede verdieping als vierruits schuifvensters. Alle vensters zijn voorzien van screens die op de kozijnen zijn bevestigd. In de bovenramen van een aantal vensters zijn ruitventilatoren aangebracht. De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een hoofdgewel bestaande uit een houten architraaf, vlak houten fries en een geprofileerde bakgoot als kroonlijst. Rechts in het fries is een ventilatiestrook opgenomen. Het dakvlak boven het hoofdgewel is belegd met grijs gesmoorde oude holle pannen.

De *achtergevel* is een vier vensterassen brede bakstenen gevel van drie bouwlagen hoog en is geheel in kruisverband gemetseld. De gevel is op de begane grond voorzien van een vlak gedekte, enkellaags uitbouw uit 1981. Alle vensters van de eerste en tweede verdieping hebben een gepleisterde onderdorpel en een anderhalf steens strekse boog als ontlastend element. De vensters op de eerste verdieping zijn als zesruits schuifvensters uitgevoerd, op de tweede verdieping als vierruits schuifvensters. Op zolderniveau is in de borstwering een brede uitstroomopening van de luchtbehandelings cq. airconditioning opgenomen. De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een bakgoot op geprofileerde klossen. In het achterste dakvlak is een modern dakvenster opgenomen.

Uit het platte dak boven de dakvlakken steekt een forse aluminium uitstroomopening uit van de luchtbehandelings en verwarmingsinstallatie.

Interieur

De kelder van Marspoortstraat 11 wordt bereikt via het trappenhuis waar een gemetselde bakstenen trap naar beneden voert, maar is ook bereikbaar middels een lift. De kelder staat intern in verbinding met de kelder van

nummer 9. De kelder heeft gepleisterde bakstenen muren. Het kelderdek is een recent uitgevoerde betonnen systeemvloer. De vloer is eveneens uitgevoerd in beton en bij het verlagen van de vloer ingestort in de fundering van de dragende muren. Dit is herkenbaar aan de schuine opstortingen die de oude gemetselde funderingen markeren.

De begane grond van Marspoortstraat 11 wordt bereikt via een historische paneeldeur met smeedwerk voor de middelste glaspanelen. Deze geeft toegang tot een hal rechtsvoor van waar met een lift de bovengelegen etages kunnen worden bereikt. Een moderne opdekdeur voert naar een recent afgescheiden gang die om de lift heen naar het trappenhuis achter de lift voert. Daar is behalve het trappenhuis het kantoor op de begane grond toegankelijk en voert een bakstenen trap naar de kelder. De ruimtelijke indeling van het kantoor is na 1981 tot stand gekomen, de huidige plattegrond is in 2000 en 2007 gerealiseerd. Alle ruimten zijn gestuct, danwel met modern plaatmateriaal afgewerkt. De plafonds zijn met moderne systeemplafonds verlaagd. Van historische constructies, dan wel afwerkingen of betimmeringen, is niets zichtbaar. Bij inspectie boven het verlaagde plafond bleek een zwaar beschadigd fragment van een historisch stucplafond boven de centrale oveloop bewaard gebleven te zijn. In de overige ruimten bleef voor zover bekend niets bewaard. Er zijn nog enkele muurdammen aanwezig die constructief verwijzen naar de vroegere huisindeling. Binnendoor is de begane grond van Marspoortstraat 9 en van nummer 5-7 te bereiken. Aan de achterzijde en rechtsachter is een moderne,

▲ In Marspoortstraat 11 is tijdens de verbouwing in 1981 een nieuw trappenhuis geplaatst.

L-vormige en éénlaags uitbreiding aanwezig onder platdak. Een buitendeur geeft hier toegang tot de binnenplaats achter het complex.

Eerste verdieping

De bordestrap voert naar de eerste verdieping. Deze bouwlaag heeft een T-vormige gang die toegang geeft tot het trappenhuis en de lift, aan de straat- en achterzijde zijn de verschillende werkruimten gesitueerd. Een deur in de linker bouwmuur van nummer 11 geeft toegang tot het linker pand en verder. Alle ruimten zijn gestuct, danwel met modern plaatmateriaal afgewerkt. De plafonds zijn met moderne systeemplafonds verlaagd, van historische constructies, dan wel afwerkingen is niets zichtbaar en bleef voor zover bekend niets bewaard. Op enkele plaatsen in het complex zijn plafondpanelen gelicht om zicht te kunnen krijgen op balklagen en eventueel aanwezige (restanten van) historische stucplafonds. Ook in Marspoortstraat 11 bleek dat alle oudere afwerklagen en stucplafonds boven het verlaagde plafond in het verleden zijn verwijderd. De verschillende ruimten worden met schuifvensters met roedenverdeling van daglicht voorzien. Dit zijn historische vensters, waarvan mogelijk de ramen in het verleden zijn vernieuwd in de oude vormen.

De tweede verdieping van het pand wordt bereikt via de genoemde bordestrap. De indeling en afwerking is een herhaling van hetgeen op de eerste verdieping kan worden aangetroffen en wordt hier verder niet beschreven.

De zolder is in 1981 en later geheel nieuw vormgegeven en ingedeeld. De oude kapconstructie is in genoemd jaar integraal vervangen door een constructie met stalen spanten en nieuwe gordingen en daksporen. Er is toen een grote ongedeelde ruimte gecreëerd ten behoeve van een kantine voor de medewerkers. Links voert een doorgang naar de zolder van Marspoortstraat 9. Raamkozijnen bij de voor- en achterzijde in de zakgoten tussen beide panden zorgen voor daglichttoetreding.

Waardenstelling

Methodiek

Dit rapport is geen dictaat. Naarmate (cultuurhistorische) waarden hoger zijn, zal men wél met meer kracht van argument – mede vanuit andere overwegingen – moeten verdedigen dat men ze wil aantasten.⁷ De in deze rapportage opgestelde waardestelling is een zo objectief mogelijke waardering die voortvloeit uit een toetsing van de gegevens die in dit rapport zijn gepresenteerd. Dit gebeurt aan de hand van vijf facetten, die in de Richtlijnen voor het Bouwhistorisch onderzoek worden genoemd: algemene historie, stedenbouw, architectuurgeschiedenis, bouwhistorie en gebruiksgeschiedenis. In de waardestelling worden de verschillende onderdelen van het complex langs deze vijf facetten getoetst op de mate van zeldzaamheid en gaafheid (authenticiteit).

Er worden drie waarderingsniveau's onderscheiden die per bouwlaag in waarderingsplattegronden worden weergegeven:

- Hoge monumentwaarden (geaccentueerd met **blauw**)
Van groot belang voor de structuur en/of de betekenis van het object of gebied. (bijzonder of uitzonderlijk)
- Positieve monumentwaarden (geaccentueerd met **groen**)
Van belang voor de structuur en/of de betekenis van het gebied. (basiswaarde)
- Indifferente monumentwaarden (geaccentueerd met **geel**)
Van relatief weinig belang voor de structuur en/of de betekenis van het object.

⁷ Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek 2009,19

Definities

Om de vertaalslag van de verschillende vastgestelde monumentwaarden naar praktische handvatten inzichtelijker te maken volgt hieronder een meer uitgebreide uitleg over wat onder de begrippen hoge, positieve en indifferente monumentwaarde wordt verstaan. Dit om bij te dragen aan gelijk inzicht bij planaanbieder en bij plantoetser over de interpretatie van de in dit rapport vastgestelde waarden.

Hoge monumentwaarden

Voor onderdelen waaraan hoge monumentale waarde is toegekend, geldt dat er bij het maken van verbouwingsplannen, vanuit bouwhistorisch oogpunt gestreeft moet worden naar het volledige behoud er van. Aanpassingen van hoog gewaardeerde onderdelen is alleen te billijken wanneer daarmee de bestaande monumentale waarde, of de beleving daarvan, onaangetast blijft of wordt versterkt. In zeldzame gevallen is verstoring van hoog gewaardeerde onderdelen mogelijk door toevoeging van een op zichzelf hoogwaardige aanvulling. Algemeen geldt dat noodzakelijk geachte ingrepen met zorg moeten worden uitgevoerd waarbij in principe de architectuur van het gebouw maatgevend is.

Positieve monumentwaarden

Voor onderdelen waaraan positieve monumentwaarden is/zijn toegekend, geldt dat er bij het maken van verbouwingsplannen, vanuit bouwhistorisch oogpunt, gestreefd moet worden naar zoveel mogelijk behoud er van. Aanpassingen van positief gewaardeerde onderdelen zijn omwille van de bouwhistorie alleen te billijken wanneer het karakter en de monumentale waarde van het geheel blijven bestaan of eventueel wordt versterkt (bijv. door restauratie).

Indifferente monumentwaarden

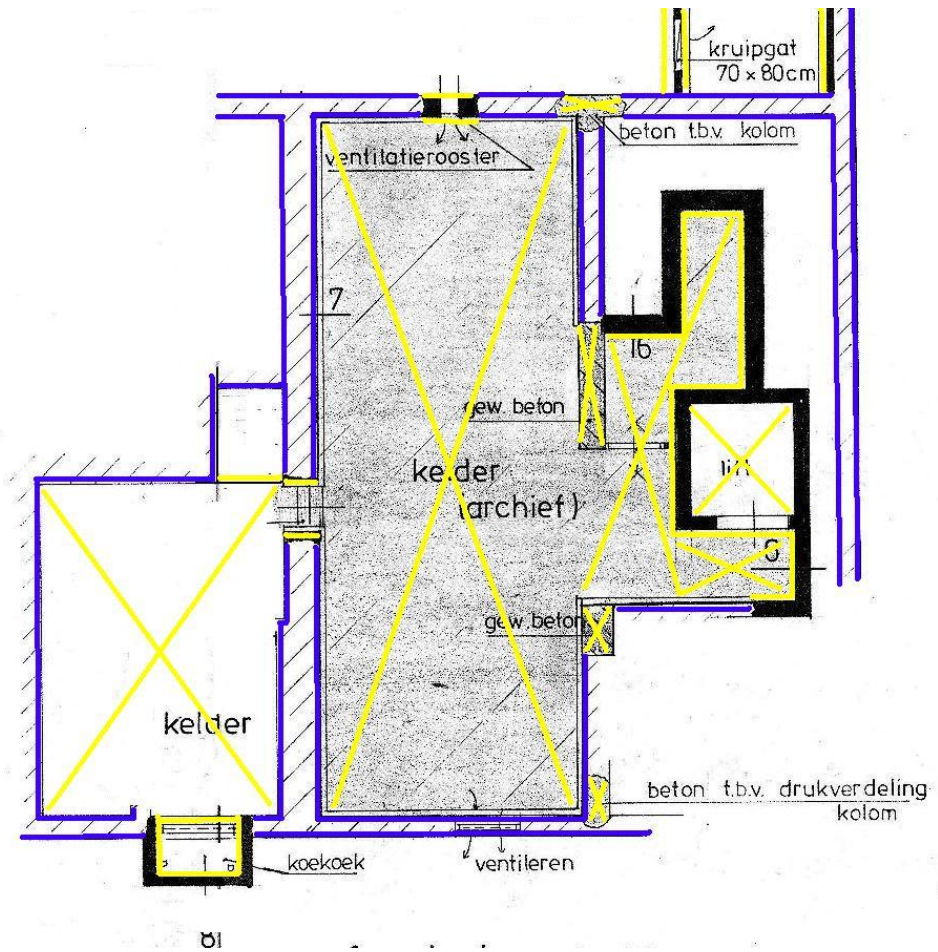
Vanuit bouwhistorisch oogpunt bestaan er geen zwaarwegende argumenten om het behoud van indifferent gewaardeerde elementen na te streven.

Wijzigingen of sloop behoren doorgaans tot de mogelijkheden en kunnen in sommige gevallen een positief effect hebben op de beleving van de monumentale waarde van het gebouw als geheel.

Toelichting complex

Per bouwlaag zijn bouwmuren, vensters, verdiepingsvloeren en daken gewaardeerd. Met kruizen zijn de waarden boven het hoofd aangegeven. Dat kunnen dus plafonds, vloeren of kapconstructies zijn. In de beschrijving van de waardering wordt dat per bouwlaag toegelicht. Hierbij is steeds gekozen voor een opmaak met links de plattegrond en de bijbehorende toelichting op de rechter pagina.

Als onderlegger zijn diverse plattegronden gebruikt afkomstig uit de collectie bouwtekeningen van het Regionaal Archief Zutphen.

Kelders

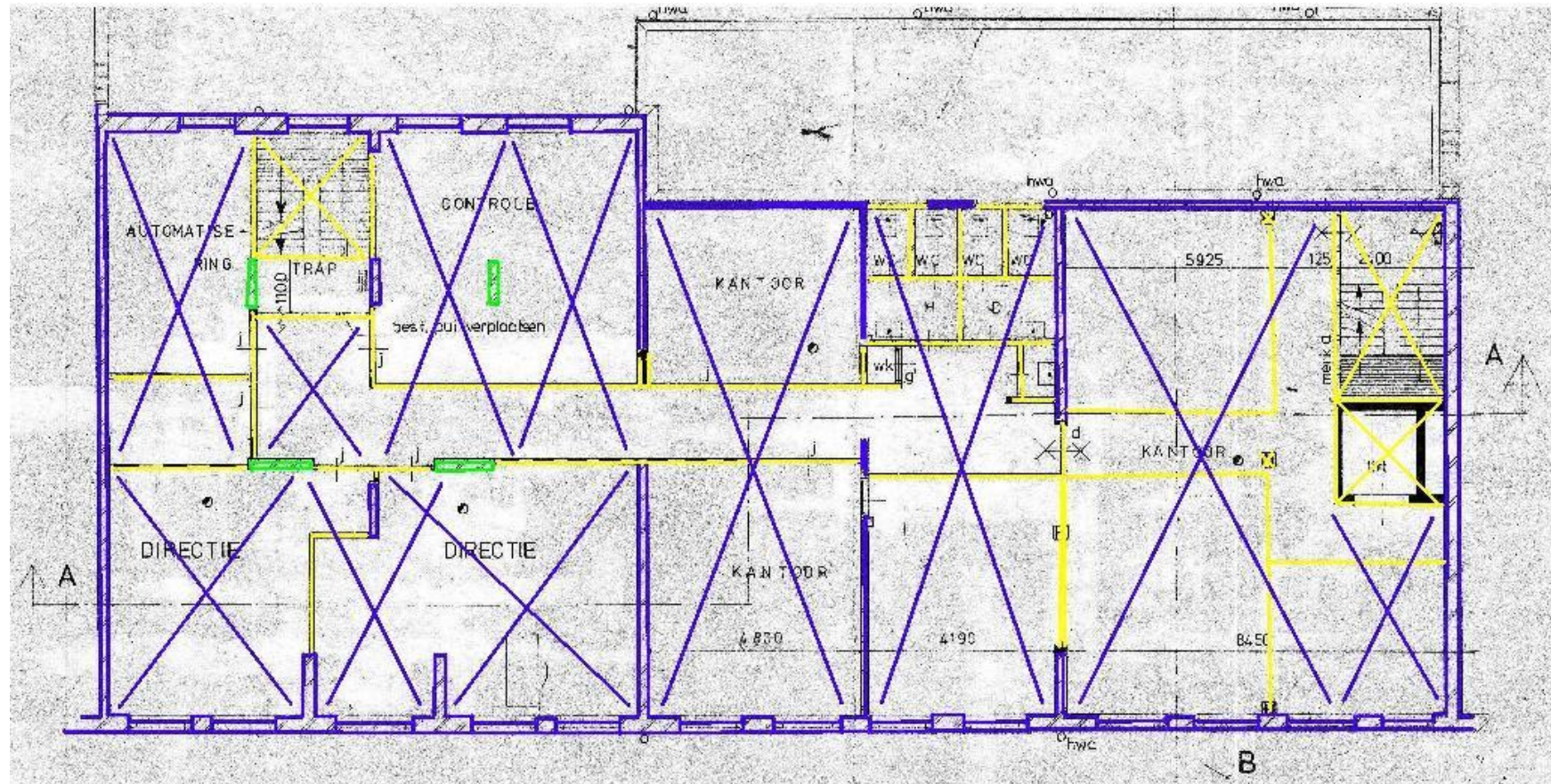
Alleen de kelder onder Marspoortstraat 11 en gedeeltelijk onder nummer 9 is toegankelijk en bezocht. De historische bouwmuren hebben een hoge monumentale waarde. Plafond en vloer alsmede de lift en de bijbehorende bouwtechnische ingrepen om de fundering te verstevigen hebben een indifferente cultuurhistorische waarde.

Begane grond

De moderne afwerking van de kantoren op de begane grond heeft een indifferente waarde. Naar historische afwerklagen achter de voorzetwanden en met name het verlaagd plafond is op een enkele plaats gezocht en deze zijn vrijwel allemaal in 1974 en 1981 en later verwijderd. Wat rest zijn historische casco's met monumentale voor- en achtergevels, gedeeltelijk behouden gebleven bouwmuren tussen de panden en de historische balklagen uit de bouwtijd, behoudens later dichtgezette traprelingen. In Marspoortstraat 5-7 zijn bovendien enkele delen van de oorspronkelijke woningscheidende muur bewaard en enkele fragmenten van gemetselde tussenwanden. Al deze elementen hebben – omdat deze deel uitmaken van de eerste opzet van de panden en stammen uit de tijd van ontstaan van de wijk als geheel – een hoge monumentale waarde gekregen.

De trappenhuizen, lift, secundaire tussenwanden en aanpassingen die in de jaren 1974 en later zijn aangebracht hebben een indifferente waarde.

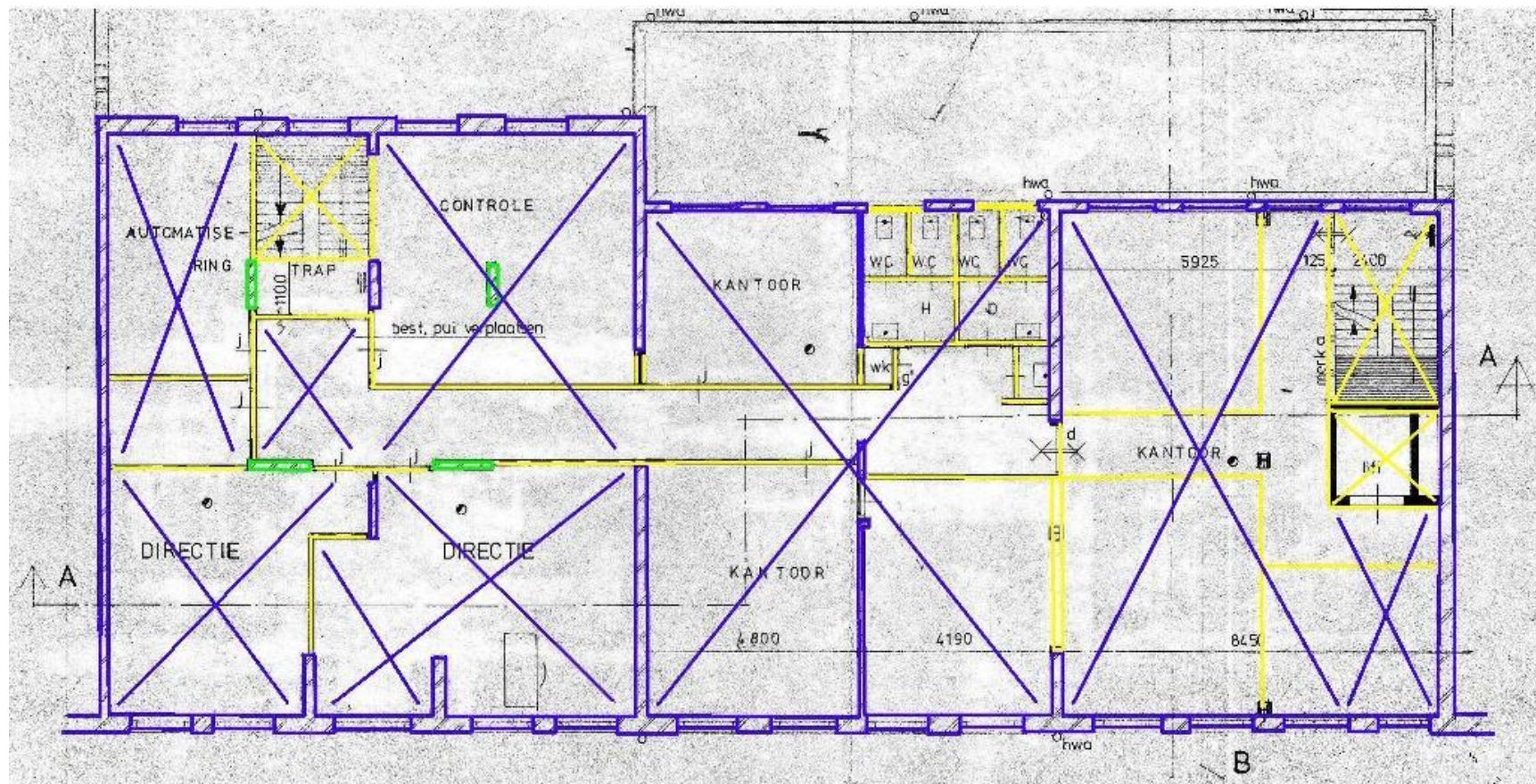
Aan de gevels met aanwezige (historische) vensters is een hoge monumentale waarde toegekend. De in 1974 gereconstrueerde pui in de voorgevel van nummer 9 en de achtergevel van nummer 5-7 op de begane grond hebben op grond van de harmonische bijdrage aan de gevels een positieve monumentwaarde gekregen. De uitbouw van Marspoortstraat 9 uit 1962 kreeg een indifferente waarde.

Eerste verdieping

De moderne afwerking van de kantoren op de begane grond heeft net als op de begane grond een indifferente waarde. Naar historische afwerkingen achter de voorzetwanden en met name het verlaagd plafond is ook op de eerste verdieping gezocht en deze zijn vrijwel allemaal in 1974 en 1981 en later verwijderd. De muren van de historische casco's met monumentale voor- en achtergevels zijn behouden gebleven, alsmede bouwmuren tussen de panden en de historische balklagen uit de bouwtijd, behoudens later dichtgezette trapruelingsen. In Marspoortstraat 5-7 zijn bovendien enkele delen van de oorspronkelijke woningscheidende muur bewaard en enkele fragmenten van gemetselde tussenwanden. Al deze elementen hebben – omdat deze deel uitmaken van de eerste opzet van de panden en stammen uit de tijd van ontstaan van de wijk als geheel – een hoge monumentale waarde gekregen.

De trappenhuizen, lift, secundaire tussenwanden en aanpassingen die in de jaren 1974 en later zijn aangebracht hebben een indifferente waarde. Aan een enkel muurfragment in Marspoortstraat 5-7 waarvan wordt vermoed dat deze uit de bouwtijd dateert is een positieve waarde toegekend. Aan de gevels met aanwezige (historische) vensters is een hoge monumentale waarde toegekend

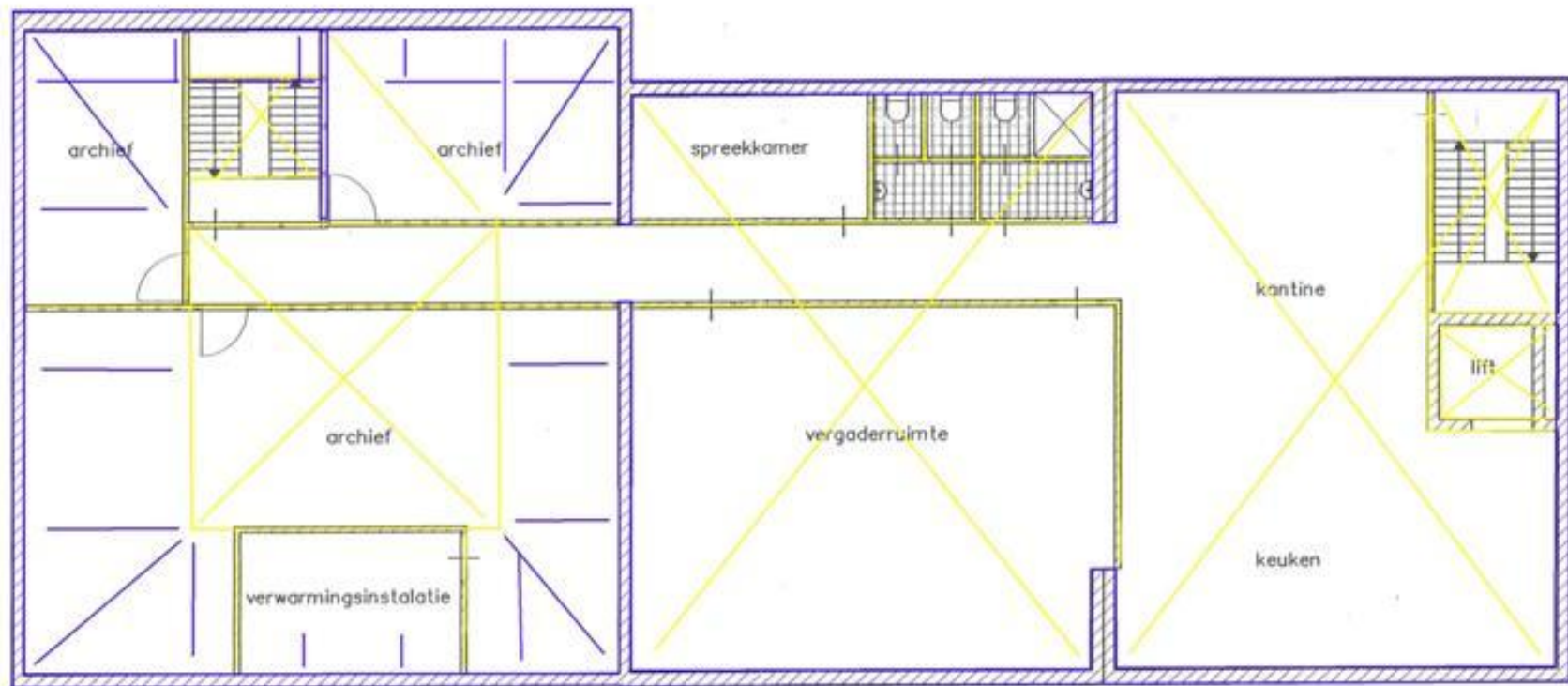

Tweede verdieping

De plattegrond van de tweede verdieping is vrijwel een kopie van die van de eerste verdieping. Ook hier zijn historische afwerkingen dan wel (restanten van) een oudere indeling vrijwel allemaal in 1974 en 1981 en later verwijderd. De muren van de historische casco's met monumentale voor- en achtergevels zijn behouden gebleven, alsmede bouwmuren tussen de panden en de historische balklagen uit de bouwtijd, behoudens later dichtgezette trapruelingsen. In Marspoortstraat 5-7 zijn bovendien enkele delen van de oorspronkelijke woningscheidende muur bewaard en enkele fragmenten van gemetselde tussenwanden. Al deze elementen hebben – omdat deze deel uitmaken van de eerste opzet van de panden en stammen uit de tijd van ontstaan van de wijk als geheel – een hoge monumentale waarde gekregen.

De trappenhuizen, lift, secundaire tussenwanden en aanpassingen die in de jaren 1974 en later zijn aangebracht hebben een indifferente waarde. Aan een enkel muurfragment in Marspoortstraat 5-7 waarvan wordt vermoed dat deze uit de bouwtijd dateert is een positieve waarde toegekend.

Aan de gevels met aanwezige (historische) vensters is een hoge monumentale waarde toegekend.

Zolders

De kapconstructie van Marspoortstraat 5-7 met haar grenen dekbalkgebinten heeft een hoge monumentale waarde. De aanpassingen die daar in 1981 zijn uitgevoerd hebben een indifferente waarde. De kapconstructies van Marspoortstraat 9 en 11 hebben een indifferente waarde. De borstweringen van deze zolders hebben vanwege hun relatie met de oude casco's en de grotere ouderdom een hoge monumentale waarde.

De secundaire tussenwanden en de toiletgroep zijn recent aangebracht en hebben een indifferente monumentwaarde. Ook de beide trappenhuizen en de lift hebben een indifferente monumentwaarde.

De in 1981 gekozen *dakvorm* van de drie panden heeft een indifferente monumentwaarde, maar past ondanks dat goed binnen het lokale stadsgezicht en de tussen 1860 en 1880 gerealiseerde wijk in het bijzonder.

Conclusie en aanbevelingen

Aan de hand van een uitgebreide bouwhistorische verkenning, gecombineerd met onderzoek in het bouwtekeningenarchief, kadastrale gegevens en oude afbeeldingen is meer duidelijk geworden over de stedenbouwkundige en bouwhistorische ontwikkeling van de rij panden in de noordelijke straatwand van de Marspoortstraat genummerd 5 tot en met 11.

De huizen zijn in 1870 of 1871 opgeleverd en hebben lange tijd een woonfunctie gehad. Aanvankelijk werden de panden bewoond door meer bemiddelde burgers, maar het is niet uitgesloten dat achter de statige voorgevels van Marspoortstraat 9 en 11 ook sprake is geweest van kamerbewoning.

In de loop van de twintigste eeuw is Marspoortstraat 9 geleidelijk in gebruik genomen als kantoorgebouw en navenant verbouwd. Eerst voor effectenhandelaar Van Elk en Co, vanaf 1938 als kantoor voor het Zutphense Ziekenfonds, later het regiokantoor van de ANOZ. In 1974 werd Marspoortstraat 5-7 onderdeel van het ANOZ-kantoor, in 1981 werd ook Marspoortstraat 11 bij het complex gevoegd.

De verbouwingen die bij deze samenvoegingen hoorden waren zeer ingrijpend. Van de betimmerde rijkdom die uit huizen uit de zelfde bouwperiode bekend is, is niets bewaard gebleven. Van Marspoortstraat 9 en 11 zijn bovendien in 1981 de kapconstructies uit de bouwtijd gesloopt en vervangen door moderne staalconstructies. De kapconstructie van Marspoortstraat 5-7 is toen aangepast, maar bleef grotendeels bewaard. De bij deze panden behorende tuinen zijn bestraat en de tuinmuren gesloopt, zodat een groot verhard binnenterrein ontstond, toegankelijk vanaf de Oude Wed.

De verbouwingen hebben geresulteerd in een rijtje panden waarvan de monumentale waarden van de voor- en achtergevels zijn gerespecteerd en

passend in de tijd zijn hersteld. De verbouwingen hebben ook geleid tot een situatie waar op enkele relevante delen van de oude bouwmuren tussen de panden na, op de verschillende bouwlagen geen monumentale waarden meer aanwezig zijn.

Daardoor kunnen binnen de oorspronkelijke bouwmuren van de panden nieuwe indelingen op de verschillende etages in de toekomst vrijwel zonder verlies van cultuurhistorische waarden gerealiseerd worden.

De uitbreidingen aan de achterzijde van Marspoortstraat 9 en 11 zijn van betrekkelijk geringe cultuurhistorische waarde en hier liggen mogelijkheden voor een andere invulling met een nieuwe, passende functie ter plaatse. Daarbij helpt het dat de achtergevels boven de begane grond enigszins beschut aan het binnenterrein zijn gesitueerd en slechts gedeeltelijk vanaf de Oude Wed zichtbaar zijn

Een serieus aandachtspunt zijn de voorgevels en de achtergevels boven de begane grond. Deze zijn op een enkele ondergeschikte wijziging na gaaf bewaard gebleven en overwegend in het bezit van de oorspronkelijke vensters en voegwerk. Ook de gevelbeëindigingen met de hoofdstellen zijn goed bewaard gebleven. Het is van belang om aanpassingen en onderhoud aan de gevels zorgvuldig in te passen en uit te voeren om de harmonieuze architectuur en grote mate van authenticiteit geen geweld aan te doen. Verwijderen van de screens is aan te bevelen. Aanpassingen aan de achtergevels, zoals het maken van toegangen naar buiten zijn vanuit bouwhistorisch perspectief niet onmogelijk en zullen zorgvuldig gedetailleerd en uitgevoerd moeten worden om de architectuurkwaliteit en authenticiteit zoveel mogelijk gestand te doen.

.

Bronnen

- Regionaal Archief Zutphen, collectie bouwtekeningen 145
- Idem collectie bouwtekeningen 324
- Idem, collectie bouwtekeningen 395
- Fotocollectie Zeylemaker, Stedelijke Musea Zutphen

Literatuur

Groothedde, Michel, *Tussen wal en schip. Bureauonderzoek Noordelijke IJsselkade te Zutphen.*, Zutphense Archeologische Publicaties 98, Zutphen 2014 (p.20-31)

Krijnen, Jeroen, De tramrails op de IJsselkade, in: *Zutphense Pracht* 6, 2014, 22-23

Oldenmenger, A.G., *Adriaan Barent Willem Langenberg. Zutphens architect en ambtenaar.*, Doctoraalscriptie 2007 Radboud Universiteit Nijmegen

